

Exploring Psychological Factors of Iranian Students' Migration Intentions: A Qualitative Study Based on Thematic Analysis

1. Arsalaan Rayat : Department of Psychology, Ro.C., Islamic Azad University, Roudehen, Iran
  2. Mehrdad Sabet *: Department of Psychology, Ro.C., Islamic Azad University, Roudehen, Iran
  3. Fariborz Bagheri : Department of Psychology, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran
- *Corresponding Author's Email: mehrdadsabet@iau.ac.ir

Received: 2026-04-07

Revised: 2026-05-09

Accepted: 2026-05-09

Published: 2026-05-11

Abstract

Introduction and Aim: The aim of this study was to identify and explain the psychological factors influencing migration intentions among Iranian students within the framework of social psychology.

Methodology: This qualitative study employed thematic analysis. Data were collected through semi-structured interviews with 11 purposefully selected students, and sampling continued until theoretical saturation was achieved. Data analysis was conducted in three stages: extraction of basic themes, formation of organizing themes, and integration into overarching themes. To ensure credibility, test–retest reliability, inter-coder agreement, and expert evaluation using the Lawshe content validity ratio were applied.

Findings: The analysis resulted in ten overarching themes, including dissatisfaction and social inequality, hopelessness and lack of future perspective, negative self and societal perception, psychological insecurity, lack of social commitment, social pressure, desire to improve quality of life, lack of belonging, meaning-making and self-discovery, and identity-seeking. These findings indicate that migration intention is primarily rooted in emotional, cognitive, and identity-related processes rather than purely economic determinants.

Conclusion: Students' migration intention reflects a complex, multilayered psychological process shaped by social disintegration, perceived instability, and the pursuit of meaning, dignity, and self-actualization. Understanding these dimensions provides a foundation for developing educational, cultural, and policy interventions aimed at strengthening belongingness and reducing migration tendencies.

Keywords: Migration Intention, Psychological Factors, Thematic Analysis, Social Psychology.

How to Cite: Rayat, A., Sabet, M., & Bagheri, F. (2026). Exploring Psychological Factors of Iranian Students' Migration Intentions: A Qualitative Study Based on Thematic Analysis. *Psychology of Motivation, Behavior, and Health*, 4(2), 1-17.

Copyright: © 2025 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Extended Abstract

Introduction and Aim

Migration, particularly among highly educated individuals and university students, has emerged as a complex and multidimensional phenomenon shaped by economic, social, cultural, and psychological dynamics. In contemporary migration scholarship, increasing attention has been directed toward the subjective and psychological underpinnings of migration intentions, moving beyond traditional structural explanations centered on labor markets and economic disparities (Castles & Davidson, 2020; Czaika & Reinprecht, 2022). While macro-level drivers such as globalization, labor mobility, and uneven development continue to influence migration patterns, recent studies highlight the importance of individual perceptions, emotional experiences, and identity-related processes in shaping migration decisions (Martin, 2022; Mavroudi & Nagel, 2023). In this context, migration intention is understood not merely as a rational choice but as a psychologically embedded response to perceived opportunities, constraints, and future trajectories.

In developing countries, including Iran, the increasing tendency of students to consider migration has raised significant concerns regarding human capital loss and its implications for national development. Empirical studies indicate that a substantial proportion of university students actively contemplate migration as a viable life strategy, often driven by dissatisfaction with current conditions and aspirations for improved quality of life (Alizadeh, 2025; Sadeghi Jafari & Shini Mirzadeh, 2023). This growing inclination reflects not only structural constraints but also deeper psychosocial processes, including perceived inequality, lack of future prospects, and diminished trust in institutional systems (Chavan, 2024; Dissanayake et al., 2025). The phenomenon is further intensified by global narratives surrounding success, mobility, and opportunity, which shape individuals' expectations and aspirations in increasingly interconnected societies (Berhe et al., 2024; Buijs, 2024).

From a psychological perspective, migration intentions are closely linked to the fulfillment of fundamental human needs, including autonomy, competence, and relatedness. When these needs are thwarted, individuals may seek alternative environments that promise greater satisfaction and self-actualization (Villamin et al., 2025). Research has demonstrated that perceptions of limited opportunities, low life satisfaction, and constrained

personal growth are significant predictors of migration intention (Kim, 2024; Wallace & Wu, 2019). Additionally, emotional experiences such as hopelessness, frustration, and perceived injustice contribute to the formation of migration-related attitudes and decisions (Chen et al., 2019; Holmes & McKenzie, 2019). These findings align with broader theoretical frameworks emphasizing the role of subjective well-being and emotional regulation in decision-making processes.

Another critical dimension of migration intention concerns identity and belonging. Individuals who experience a weak sense of attachment to their social and cultural environment are more likely to consider migration as a means of reconstructing identity and achieving a sense of belonging elsewhere (Hombrados-Mendieta et al., 2019; Onebunne & Alike, 2019). The concept of ontological security further suggests that individuals seek stable and meaningful frameworks within which they can situate their identity and life narratives (Alkopher, 2020). When such frameworks are disrupted, migration may emerge as a strategy for restoring coherence and purpose. Furthermore, social pressures and normative expectations can reinforce migration intentions, particularly in contexts where migration is perceived as a marker of success or social mobility (Keşane, 2019; Sarfi et al., 2023).

Despite the growing recognition of psychological factors, much of the existing literature on migration remains dominated by quantitative approaches that prioritize measurable variables over lived experiences. This has resulted in a relative neglect of the nuanced and context-specific meanings that individuals attach to migration (Czaika & Reinprecht, 2022). Qualitative methodologies, particularly thematic analysis, offer a valuable means of capturing these complexities by exploring individuals' narratives, emotions, and interpretive frameworks (Kreienkamp et al., 2024). Such approaches are especially relevant in the study of student populations, who are often at critical junctures of identity formation and future planning.

Given these considerations, the present study aims to explore the psychological factors underlying migration intentions among Iranian students through a qualitative thematic analysis. By focusing on subjective experiences and meaning-making processes, this research seeks to contribute to a more comprehensive understanding of migration as a psychologically embedded phenomenon and to inform interventions aimed at addressing its underlying drivers.

Methodology

This study employed a qualitative research design using thematic analysis to explore the psychological factors influencing migration intentions among Iranian university students. The research approach was exploratory in nature, aiming to uncover deep-seated meanings, perceptions, and emotional experiences associated with the tendency to migrate.

Participants were selected through purposive sampling based on specific inclusion criteria, including having prior experience of considering migration or actively planning for it, willingness to discuss personal motivations and emotional experiences, and the ability to communicate effectively during the interview process. A total of 11 students participated in the study, representing diverse academic levels, including undergraduate, master's, and doctoral students. The sample included both male and female participants to ensure variability in perspectives. Data collection continued until theoretical saturation was reached, meaning that no new themes emerged from subsequent interviews.

Data were gathered through semi-structured interviews, which allowed for both guided inquiry and flexibility in exploring participants' responses in depth. An interview guide consisting of open-ended questions was used to facilitate discussion, focusing on participants' perceptions of migration, their motivations, emotional experiences, and the contextual factors influencing their decisions. All interviews were conducted with informed consent, recorded, and transcribed verbatim for analysis.

Thematic analysis was conducted in three systematic stages. First, initial coding was performed by identifying basic themes from meaningful units within the transcripts. Second, these codes were grouped into organizing themes based on conceptual similarities and relationships. Finally, overarching themes were developed to represent higher-level patterns and structures within the data. To ensure the credibility and reliability of the analysis, multiple strategies were employed, including test-retest reliability, inter-coder agreement, and expert validation using established qualitative criteria. These procedures enhanced the trustworthiness and rigor of the findings.

Findings

The analysis of interview data resulted in the identification of ten overarching psychological themes that collectively represent the core dimensions of

students' migration intentions. These themes reflect a complex interplay of emotional, cognitive, and social factors shaping participants' perspectives and decisions.

The first theme, dissatisfaction and social inequality, captured participants' perceptions of unfair treatment, limited opportunities, and systemic barriers within their environment. Many participants expressed frustration with perceived inequalities in access to education, employment, and social mobility. This dissatisfaction often contributed to a sense of stagnation and a desire to seek better conditions elsewhere.

The second theme, hopelessness and lack of future prospects, reflected a pervasive sense of uncertainty and pessimism about the future. Participants described feelings of despair regarding their ability to achieve personal and professional goals within their current context. This lack of optimism was a significant driver of migration intention.

The third theme, negative self and societal perception, highlighted the interplay between individuals' self-concept and their evaluation of the broader social environment. Participants often internalized societal limitations, leading to diminished self-esteem and a belief that their potential could not be fully realized in their home country.

Psychological insecurity emerged as another central theme, encompassing feelings of instability, unpredictability, and vulnerability across various domains of life. This insecurity extended to concerns about economic stability, career prospects, and personal safety.

The theme of lack of social commitment reflected a perceived disconnect between individuals and their society. Participants reported a reduced sense of responsibility toward contributing to social change, often viewing migration as a more viable personal strategy than collective action.

Social pressure was identified as a significant influence, with participants describing explicit and implicit expectations from family, peers, and society to pursue migration. In some cases, migration was perceived as a normative or even necessary step toward success.

The desire to improve quality of life was a prominent motivator, encompassing aspirations for better living conditions, greater freedom, and enhanced well-being. Participants associated migration with access to improved opportunities and a more fulfilling lifestyle.

Lack of belonging was another key theme, reflecting feelings of alienation and disconnection from the social and cultural environment. Participants often described a sense of not fitting in or being unable to identify with prevailing norms and values.

Meaning-making and self-discovery emerged as important dimensions, with participants viewing migration as an opportunity for personal growth, exploration, and the pursuit of a meaningful life. This theme highlighted the existential aspects of migration intention.

Finally, identity-seeking captured participants' efforts to redefine themselves and establish a coherent sense of identity. Migration was often perceived as a pathway to achieving greater autonomy and self-realization.

Discussion and Conclusion

The findings of this study underscore the multifaceted and deeply psychological nature of migration intentions among university students. Rather than being driven solely by external conditions, migration emerges as a complex process shaped by individuals' perceptions, emotions, and identity-related concerns. The interplay between dissatisfaction, insecurity, and aspirations for a better future creates a powerful motivational framework that drives individuals toward considering migration as a viable life strategy.

The prominence of themes such as hopelessness and lack of belonging highlights the importance of

addressing emotional and relational dimensions in understanding migration. These findings suggest that efforts to reduce migration intentions should not focus exclusively on structural reforms but also consider interventions aimed at enhancing psychological well-being, fostering a sense of belonging, and promoting positive future orientations.

Moreover, the identification of identity-seeking and meaning-making as central themes points to the existential significance of migration. For many students, migration represents not only a means of improving material conditions but also a pathway toward self-discovery and personal fulfillment. This underscores the need for holistic approaches that acknowledge the broader life aspirations and identity concerns of young individuals.

The study also reveals the role of social context and normative pressures in shaping migration intentions. The perception of migration as a marker of success can create a self-reinforcing cycle, where individuals feel compelled to conform to prevailing expectations. Addressing such dynamics requires a broader cultural shift in how success and achievement are defined and valued.

In conclusion, migration intention among Iranian students can be understood as a psychologically embedded phenomenon rooted in a combination of dissatisfaction, insecurity, and the pursuit of meaning and identity. By providing a nuanced understanding of these factors, this study contributes to the growing body of literature emphasizing the importance of psychological perspectives in migration research. The insights gained can inform the development of targeted interventions aimed at improving students' well-being, strengthening their sense of belonging, and ultimately reducing the inclination toward migration.

واکاوی عوامل روان‌شناختی میل به مهاجرت دانشجویان ایرانی: مطالعه‌ای کیفی مبتنی بر تحلیل مضمون

۱. ارسلان رعیت[✉]: گروه روان‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران
  ۲. مهرداد ثابت^{*}: گروه روان‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران
  ۳. فریبرز باقری[✉]: گروه روان‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
- *ایمیل نویسنده مسئول: mehrdadsabet@iau.ac.ir

دریافت: ۱۴۰۵/۰۱/۱۸ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۲/۱۹ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۲/۱۹ انتشار: ۱۴۰۵/۰۲/۲۱

چکیده

روان‌شناسی انگیزش،
رفتار و سلامت

مقدمه و هدف: هدف این پژوهش شناسایی و تبیین عوامل روان‌شناختی مؤثر بر میل به مهاجرت در میان دانشجویان ایرانی در چارچوب روان‌شناسی اجتماعی بود.

روش‌شناسی: این مطالعه با رویکرد کیفی و استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شد. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۱۱ دانشجو که به صورت هدفمند انتخاب شده بودند گردآوری شد و نمونه‌گیری تا اشباع نظری ادامه یافت. تحلیل داده‌ها در سه مرحله شامل استخراج مضامین پایه، تشکیل مضامین سازمان‌دهنده و ادغام در مضامین فراگیر انجام شد. برای اطمینان از اعتبار یافته‌ها، از پایایی بازآزمون، توافق بین کدگذاران و ارزیابی خبرگان با استفاده از شاخص روایی محتوای لاوشه بهره گرفته شد.

یافته‌ها: تحلیل داده‌ها به شناسایی ده مضمون فراگیر شامل نارضایتی و نابرابری اجتماعی، ناامیدی و بی‌آیندگی، ادراک منفی نسبت به خود و جامعه، ناامنی روانی، عدم تعهد اجتماعی، فشار اجتماعی، تمایل به بهبود کیفیت زندگی، عدم تعلق‌پذیری، معنایابی و خودشناسی، و هویت‌جویی منجر شد. این مضامین نشان دادند که میل به مهاجرت بیشتر از آنکه ناشی از عوامل صرفاً اقتصادی باشد، ریشه در تجربه‌های هیجانی، ادراکی و هویتی دارد.

نتیجه‌گیری: میل به مهاجرت دانشجویان بازتاب یک فرایند روان‌شناختی چندلایه و پیچیده است که در بستر گسست اجتماعی، ادراک بی‌ثباتی و تلاش برای دستیابی به معنا، کرامت و خودتحقق‌بخشی شکل می‌گیرد. شناخت این ابعاد می‌تواند مبنایی برای طراحی مداخلات سیاستی، آموزشی و فرهنگی با هدف تقویت حس تعلق و کاهش گرایش به مهاجرت فراهم سازد.

نحوه استناددهی: رعیت، ارسلان؛ ثابت، مهرداد و باقری، فریبرز. (۱۴۰۵). واکاوی عوامل روان‌شناختی میل به مهاجرت دانشجویان ایرانی: مطالعه‌ای کیفی مبتنی بر تحلیل مضمون. *روان‌شناسی انگیزش، رفتار و سلامت*، ۴(۲)، ۱۷-۱.

کلیدواژه‌گان: میل به مهاجرت، عوامل روان‌شناختی، تحلیل مضمون، روان‌شناسی اجتماعی.

مجوز و حق نشر: © ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC) صورت گرفته است. (4.0)

مقدمه

از موارد، ریشه در ادراکات ذهنی، هیجانات و فرآیندهای هویتی دارد که در تعامل با زمینه‌های اجتماعی شکل می‌گیرند (Anczyk & Czaika & Reinprecht, Grzymała-Moszczyńska, 2021; Villamin Patience et al., 2022). به عبارت دیگر، افراد نه تنها به دلیل کمبود منابع یا فرصت‌ها، بلکه به دلیل تجربه‌ی احساساتی مانند ناامیدی، بی‌عدالتی، عدم تعلق و ناامنی روانی به مهاجرت گرایش پیدا می‌کنند (Chen et al., 2019; Cikara et al., 2022). این رویکرد روان‌شناختی، مهاجرت را به‌عنوان پاسخی به نیازهای بنیادین انسان برای معنا، هویت و خودتحقق‌بخشی تبیین می‌کند (Villamin Patience et al., 2022; et al., 2025).

یکی از چارچوب‌های نظری مهم در این حوزه، نظریه‌ی خودتعیینی است که بر نقش نیازهای اساسی روان‌شناختی شامل خودمختاری، شایستگی و ارتباط اجتماعی تأکید دارد. بر اساس این نظریه، زمانی که این نیازها در محیط زندگی فرد برآورده نشوند، انگیزه برای جستجوی محیط‌های جایگزین افزایش می‌یابد (Villamin et al., 2025). همچنین، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که عدم رضایت از کیفیت زندگی و احساس ناکامی در دستیابی به اهداف شخصی می‌تواند به‌طور مستقیم بر تمایل به مهاجرت تأثیرگذار باشد (Kim, 2024; Wallace & Wu, 2019). در این میان، احساس نابرابری اجتماعی و ادراک بی‌عدالتی نیز نقش مهمی در شکل‌گیری این تمایل ایفا می‌کند، به‌گونه‌ای که افراد در مواجهه با ساختارهای ناعادلانه، مهاجرت را به‌عنوان راهی برای بازیابی کرامت و فرصت‌های از دست‌رفته در نظر می‌گیرند (Safi, Holmes & McKenzie, 2019; 2020).

علاوه بر این، مفهوم «احساس تعلق» به‌عنوان یکی از متغیرهای کلیدی در مطالعات مهاجرت مطرح شده است. احساس تعلق به جامعه، شبکه‌های اجتماعی و محیط فرهنگی می‌تواند به‌عنوان عاملی بازدارنده در برابر مهاجرت عمل کند، در حالی که فقدان آن، افراد را به سمت جستجوی محیط‌های جدید سوق می‌دهد (Hombrados-Mendieta et al., 2019; Onebunne & Alike, 2019). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که کاهش سرمایه اجتماعی، ضعف پیوندهای بین‌فردی و بی‌اعتمادی به نهادهای اجتماعی، می‌تواند احساس بی‌ریشگی و گسست اجتماعی را تشدید کرده و میل به مهاجرت را افزایش دهد (Lutz & Bitschnau, 2023; Innes, 2023). این وضعیت به‌ویژه در

پدیده‌ی مهاجرت نخبگان و به‌ویژه دانشجویان دانشگاهی در دهه‌های اخیر به یکی از مسائل محوری در تحلیل‌های اجتماعی، اقتصادی و روان‌شناختی تبدیل شده است. این پدیده که غالباً با مفهوم «فرار مغزها» شناخته می‌شود، نه تنها پیامدهای گسترده‌ای برای کشورهای مبدأ در قالب کاهش سرمایه انسانی و تضعیف ظرفیت‌های نوآورانه دارد، بلکه در سطح فردی نیز با فرآیندهای پیچیده‌ی تصمیم‌گیری، معناسازی و تجربه‌های هیجانی درهم‌تنیده است (Castles & Davidson, 2020; Ozden et al., 2018). در شرایط جهانی شدن و افزایش تحرک نیروی انسانی، مهاجرت دیگر صرفاً یک انتخاب اقتصادی یا جغرافیایی نیست، بلکه به یک پدیده‌ی چندبعدی تبدیل شده است که در آن عوامل ساختاری، فرهنگی و روان‌شناختی به‌طور هم‌زمان ایفای نقش می‌کنند (Mavroudi & Nagel, Martin, 2022; 2023). در این میان، کشورهایی که با محدودیت‌های اقتصادی، ناپایداری‌های اجتماعی و چالش‌های ساختاری مواجه هستند، بیش از سایرین با روند فزاینده‌ی مهاجرت نیروهای تحصیل‌کرده روبه‌رو می‌شوند (Kahloon, 2023; Feng, 2024).

در ایران نیز، میل به مهاجرت در میان دانشجویان به‌عنوان یکی از گروه‌های کلیدی تولید دانش و سرمایه انسانی، به‌طور قابل توجهی افزایش یافته و به یک نگرانی جدی در حوزه‌های سیاست‌گذاری آموزشی و توسعه انسانی تبدیل شده است (Alizadeh, 2025; Sadeghi Jafari & Shini Mirzadeh, 2023). مطالعات نشان می‌دهند که بخش قابل توجهی از دانشجویان، به‌ویژه در رشته‌های تخصصی، نه تنها به مهاجرت می‌اندیشند بلکه آن را به‌عنوان یک مسیر محتمل برای تحقق اهداف شخصی و حرفه‌ای خود در نظر می‌گیرند (Taherahmadi et al., 2023; Derahaki, 2024). این گرایش در سطح کلان می‌تواند منجر به تضعیف ظرفیت‌های علمی و پژوهشی کشور شود و در سطح خرد نیز بازتابی از نارضایتی‌های عمیق‌تر نسبت به شرایط زندگی، فرصت‌های شغلی و چشم‌انداز آینده است (Dissanayake et al., 2025; Chavan, 2024).

با این حال، درک پدیده‌ی میل به مهاجرت صرفاً از طریق متغیرهای اقتصادی یا ساختاری، تصویری ناقص از این فرآیند ارائه می‌دهد. پژوهش‌های جدید نشان می‌دهند که تصمیم به مهاجرت، در بسیاری

دانشجویان، که در مرحله‌ای حساس از زندگی خود قرار دارند، بررسی این ابعاد می‌تواند به درک بهتر انگیزه‌ها و نیازهای آن‌ها منجر شود.

در نهایت، با توجه به پیچیدگی و چندبعدی بودن پدیده‌ی میل به مهاجرت، ضرورت دارد که این پدیده از منظرهای مختلف و با استفاده از رویکردهای میان‌رشته‌ای مورد بررسی قرار گیرد. ترکیب دیدگاه‌های روان‌شناسی اجتماعی، جامعه‌شناسی و مطالعات مهاجرت می‌تواند به ارائه‌ی تصویری جامع‌تر از این پدیده کمک کند و زمینه را برای طراحی مداخلات مؤثر در سطح سیاست‌گذاری فراهم سازد (von Harbou, 2019; Abubakar et al., 2024).

هدف این پژوهش شناسایی و تبیین عوامل روان‌شناختی مؤثر بر میل به مهاجرت در میان دانشجویان ایرانی در چارچوب روان‌شناسی اجتماعی است.

روش‌شناسی

این پژوهش از رویکرد کیفی با روش تحلیل مضمون بهره برده است. هدف، شناسایی و تبیین مضامین روان‌شناختی تجربه‌ی میل به مهاجرت دانشجویان ایرانی و ارتباط این مضامین با چارچوب‌های نظری روان‌شناسی اجتماعی است. این روش به پژوهشگر امکان می‌دهد تا از خلال داده‌های تجربی، ساختارهای معنایی و ذهنی عمیقی را که رفتارها و نگرش‌های افراد را هدایت می‌کنند، آشکار کند. انتخاب این روش با ماهیت اکتشافی و نظری پژوهش هم‌خوان است.

در این پژوهش، تعداد کل شرکت‌کنندگان برابر با ۱۱ نفر بود. از این میان، ۶ نفر (۵۴/۵ درصد) زن و ۵ نفر (۴۵/۵ درصد) مرد بودند. از نظر سطح تحصیلات، ۲ نفر (۱۸/۲ درصد) در مقطع کارشناسی، ۵ نفر (۴۵/۵ درصد) در مقطع کارشناسی ارشد و ۴ نفر (۳۶/۴ درصد) در مقطع دکتری مشغول به تحصیل بودند.

معیارهای ورود شامل:

- (۱) تجربه‌ی شخصی از اندیشیدن به مهاجرت یا برنامه‌ریزی برای آن،
- (۲) تمایل به گفت‌وگو درباره انگیزه‌ها و احساسات مرتبط با این تصمیم،

میان نسل جوان و دانشجویان که در مرحله‌ی شکل‌گیری هویت فردی و اجتماعی قرار دارند، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

از سوی دیگر، تجربه‌ی ناامنی روانی و اجتماعی نیز یکی از عوامل مهم در شکل‌گیری میل به مهاجرت است. ناامنی نه‌تنها در سطح فیزیکی بلکه در ابعاد اقتصادی، شغلی و هویتی نیز قابل بررسی است (Innes, 2023). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که احساس عدم ثبات در آینده، نبود امنیت شغلی و محدودیت در دسترسی به فرصت‌های رشد، می‌تواند به‌طور قابل توجهی بر تصمیم به مهاجرت تأثیر بگذارد (Hosseini et al., 2022; Haghdoust et al., 2022). علاوه بر این، مواجهه با فشارهای اجتماعی و انتظارات فرهنگی نیز می‌تواند افراد را به سمت مهاجرت سوق دهد، به‌ویژه زمانی که این فشارها با هویت فردی و ارزش‌های شخصی آن‌ها در تعارض باشد (Kęsiane, 2019; Sarfi et al., 2023).

در سطحی عمیق‌تر، مهاجرت می‌تواند به‌عنوان فرآیندی هویت‌محور در نظر گرفته شود که در آن افراد در جستجوی بازتعریف خود و جایگاهشان در جهان هستند. مطالعات نشان داده‌اند که تجربه‌ی مهاجرت یا حتی میل به آن، می‌تواند با فرآیندهای معناسازی و بازاندیشی در هویت فردی همراه باشد (Kreienkamp et al., 2024; Spännäri & Laceulle, 2021). این فرآیندها اغلب در پاسخ به احساس نارضایتی از وضعیت موجود و تمایل به دستیابی به زندگی معنادارتر شکل می‌گیرند (Patience et al., 2022). در این چارچوب، مهاجرت نه‌تنها یک انتخاب جغرافیایی، بلکه یک پروژه‌ی وجودی برای بازسازی معنا و هویت تلقی می‌شود (James, 2019; Parla, 2019).

با وجود اهمیت این ابعاد روان‌شناختی، بسیاری از مطالعات موجود در حوزه‌ی مهاجرت همچنان بر متغیرهای ساختاری مانند اقتصاد، سیاست و بازار کار تمرکز دارند و کمتر به تجربه‌های زیسته و ادراکات ذهنی افراد توجه کرده‌اند (Czaika & Reinprecht, 2022; Mofakhari et al., 2021). این در حالی است که پژوهش‌های کیفی می‌توانند با ارائه‌ی درکی عمیق‌تر از تجربه‌های فردی، به شناسایی الگوهای پنهان و معانی ضمنی در پس تصمیم به مهاجرت کمک کنند (Buijs, 2024; Berhe et al., 2024). به‌ویژه در زمینه‌ی

(۳) عدم وجود محدودیت زبانی یا ارتباطی برای شرکت در مصاحبه. نمونه‌گیری به روش هدفمند و بر اساس اشباع نظری انجام شد؛ بدین معنا که مصاحبه‌ها تا زمانی ادامه یافت که داده‌ها به اشباع رسیده و مضمون جدیدی به مجموعه مضامین قبلی افزوده نشد.

در این پژوهش، داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری و با روش تحلیل مضمون تحلیل شدند. تحلیل مضمون یکی از روش‌های معتبر در پژوهش‌های کیفی است که به شناسایی، طبقه‌بندی و تفسیر الگوهای معنایی درون داده‌های متنی می‌پردازد. این روش در سه گام نظام‌مند اجرا شد: در گام نخست، کدهای اولیه (مضامین پایه) از واحدهای معنایی برگرفته از اظهارات مشارکت‌کنندگان استخراج شدند. در گام دوم، این کدها در قالب مقوله‌های مفهومی‌تر موسوم به مضامین سازمان‌دهنده دسته‌بندی شدند. در نهایت، مضامین سازمان‌دهنده به مضامین فراگیر ارتقا یافتند که ساختار معنایی کلی و سطح بالای تحلیل را شکل دادند. ابزار گردآوری داده‌ها در این بخش، راهنمای مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود که شامل ۱۲ سؤال باز بود و امکان تعمیق و گسترش پاسخ‌ها در جریان مصاحبه را فراهم می‌کرد. به‌عنوان نمونه، از شرکت‌کنندگان پرسیده می‌شد: «به نظر شما چرا گزینه مهاجرت در میان دانشجویان این‌قدر محبوب شده است؟» و نیز «از چه زمانی متوجه شدید که رفتن از کشور برایتان ارجحیت پیدا کرده است؟» این پرسش‌ها به مصاحبه‌گر اجازه می‌دادند تا علاوه بر دریافت دیدگاه‌های اولیه، به واکاوی عمیق‌تر زمینه‌های فکری و تجربی پاسخ‌دهندگان بپردازد. تمامی مصاحبه‌ها با کسب رضایت آگاهانه، ضبط و سپس به‌طور کامل پیاده‌سازی شدند. فرایند تحلیل مضمون به‌صورت نظام‌مند انجام گرفت و یافته‌های حاصل در ادامه‌ی پژوهش برای طراحی ابزار کمی و تفسیر نهایی مورد استفاده قرار گرفتند.

پایایی فرایند کدگذاری، یکی از مؤلفه‌های کلیدی در تضمین اعتبار تحلیل‌های کیفی محسوب می‌شود. در این پژوهش، برای اطمینان از دقت و ثبات کدگذاری، از دو روش مکمل استفاده شد: نخست، پایایی بازآزمون که در آن دو مصاحبه‌نمونه در فاصله زمانی مشخص، دوباره توسط پژوهشگر کدگذاری شده و میزان ثبات کدها در دو نوبت بررسی شد. نتایج نشان داد که از مجموع ۱۷ کد، ۷ کد در هر دو مرحله به‌طور یکسان استخراج شده و درصد توافق کلی ۸۲

درصد به‌دست آمد. با توجه به معیار پذیرفته‌شده‌ی حداقل ۶۰ درصد برای پایایی در پژوهش‌های کیفی، این نتیجه نشان‌دهنده‌ی ثبات مطلوب تحلیل پژوهشگر در طول زمان است. در گام دوم، برای ارزیابی پایایی بین‌کدگذاران، یک دانشجوی کارشناسی ارشد آشنا با موضوع، به‌عنوان کدگذار دوم به‌صورت مستقل دو مصاحبه را کدگذاری کرد. مقایسه نتایج حاصل نشان داد که از مجموع ۱۹ کد، ۸ مورد در هر دو کدگذاری به‌طور مشابه ثبت شده‌اند که منجر به دستیابی به پایایی ۸۴ درصد شد. این میزان توافق که فراتر از معیار مرسوم در مطالعات کیفی است، بیانگر همسویی مناسب در فرایند تحلیل و دقت در تفسیر داده‌هاست. به‌طور کلی، استفاده از دو شیوه‌ی مکمل پایایی، اعتمادپذیری تحلیل‌های کیفی انجام‌شده را تقویت کرده و زمینه را برای استناد علمی به یافته‌های پژوهش فراهم ساخته است.

برای بررسی روایی مضامین استخراج‌شده، یافته‌های کیفی حاصل از تحلیل داده‌ها (در قالب مضامین میانی و فراگیر) به داوری ۱۱ متخصص روان‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی با تجربه‌ی مشخص در حوزه مهاجرت سپرده شد. از این متخصصان خواسته شد درباره‌ی ضرورت هر مضمون داوری کنند و با استفاده از شاخص روایی محتوایی (CVR) مبتنی بر روش لاوشه، میزان توافق آن‌ها سنجیده شد. با توجه به جدول لاوشه، مقدار حداقل قابل قبول برای CVR در بین ۱۱ داور، ۰/۵۹ در نظر گرفته شد. مطابق نتایج، اغلب مضامین شاخصی بالاتر از این مقدار داشتند و برخی همچون «تبعیض جنسیتی»، «نارضایتی از زندگی»، «نگرش انتقادی»، «احساس بی‌ارزشی درونی»، «ناامنی شغلی»، «ناامنی در روابط اجتماعی»، «دستیابی به امکانات»، «لذت‌جویی و تعهد به خود» و «هویت‌جویی فردی» دارای مقدار حداکثری ۱ بودند که بیانگر اجماع کامل داوران بر ضرورت آن‌هاست. سایر مضامین نیز عمدتاً با شاخص‌هایی بین ۰/۶۴ تا ۰/۸۲ تأیید شدند. این نتایج اعتبار محتوایی مناسب مضامین و قابلیت اتکای آن‌ها برای طراحی ابزار سنجش را نشان می‌دهد و مبنای اطمینان‌بخشی برای ورود به مرحله‌ی کمی پژوهش فراهم کرده است.

یافته‌ها

در قالب دسته‌هایی مفهومی‌تر تلفیق و به‌صورت «مضامین سازمان‌دهنده» طبقه‌بندی شدند. مضامین سازمان‌دهنده نقش میانجی میان مضامین پایه و ساختار کلان تحلیل را ایفا می‌کنند و درک سطح بالاتری از داده‌های کیفی را ممکن می‌سازند. این مضامین حاصل بازخوانی، ادغام معنایی و بازتعریف مفاهیم اولیه‌اند و به پژوهشگر امکان می‌دهند تا از پراکندگی اولیه داده‌ها به الگوهای مفهومی ساخت یافته‌تری دست یابند. در جدول ۱، فهرستی از مضامین سازمان‌دهنده به‌همراه مضامین پایه‌ای مرتبط ارائه شده است.

تحلیل داده‌های مصاحبه‌ها به شناسایی ده مضمون فراگیر روان‌شناختی منجر شد که ابعاد اصلی میل به مهاجرت را در تجربه‌ی دانشجویان بازنمایی می‌کنند. این مضامین در سطح روان‌شناختی و اجتماعی به هم پیوسته و در مجموع ساختاری پیچیده از احساس گسست، بی‌ریشگی، ناامیدی و جست‌وجوی معنا را شکل می‌دهند. در ادامه، مضامین در سه سطح تحلیل نظری ارائه می‌شوند:

مضامین سازمان‌دهنده: در ادامه‌ی فرایند تحلیل، پس از استخراج ۲۰۹ مضمون پایه، مرحله‌ی کدگذاری محوری آغاز شد. در این مرحله، مفاهیم مشابه یا مرتبط با استفاده از مقایسه‌ی مستمر و تحلیل مفهومی

جدول ۱. شکل دهی مضامین سازمان‌دهنده براساس مضامین پایه

کد سازمان‌دهنده	کد پایه
تبعیض جنسیتی	ادراک خشونت‌های اجتماعی علیه زنان؛ مردسالاری در مناسبات اجتماعی؛ نارضایتی از شرایط اجتماعی زنان؛ رهایی از تبعیض جنسیتی در بستر محیط جدید؛ مزاحمت‌های جنسی برای زنان در سطح جامعه؛ سوءاستفاده‌ی کارفرمایان از موقعیت قدرت جهت بهره‌برداری جنسی از کارمندان زن؛ تبعیض در قوانین کشور علیه زنان؛ نابرابری حقوق مردان با زنان با وجود کارایی یکسان؛ تجربه‌ی حس شهروند درجه‌ی دو بودن برای زنان؛ محدودیت‌های تحمیلی در پوشش ظاهری برای زنان؛ تمایل به تجربه‌ی فضای آموزشی غیرجنسیت‌زده؛ تبعیض بین محدودیت‌های پوششی مردان و زنان.
تعارض با هنجارها و عرف فرهنگی	ممنوعیت قانونی و اجتماعی روابط هم‌جنس‌گرایانه؛ مجازات سنگین و نگاه سنگین جامعه به هم‌جنس‌گرایی؛ نگاه پذیرا و بدور از تعصب نسبت به تراجنسیتی‌ها در محیط جدید؛ احساس خفقان و تهدیدشدگی جامعه LGBTQ به دلیل تغایر عرفی با جامعه؛ سخت‌گیری جامعه نسبت به تجربه‌های نامتعارف با هنجارهای غالب؛ ناهمخوانی انتظارات فرهنگی با هویت کسب‌شده؛ ناهمخوانی ارزش‌های شخصی با ارزش‌های غالب اجتماعی.
تبعیض قومیتی-مذهبی	وجود قوانین تبعیض‌آمیز علیه اقلیت‌های مذهبی و قومی؛ تجربه‌ی تضييع حقوق اقلیت‌ها در تعاملات اجتماعی و نهادی؛ تبعیض قومیتی در اختصاص امکانات؛ تبعیض قومیتی در اشغال مناصب کلیدی؛ کمبود فضاهای عبادتی اقلیت‌های مذهبی؛ مواجهه یا نگرش منفی اکثریت غالب نسبت به اقلیت‌های مذهبی و قومی؛ تجربه‌ی کلیشه‌های آزاردهنده در مورد اقلیت‌های مذهبی و قومی؛ محروم ماندن محل سکونت اقلیت‌های مذهبی و قومی به دلیل بی‌توجهی ساختاری.
نابرابری‌های اجتماعی	تبعیض در دستیابی به موقعیت‌های شغلی به دلیل گرایش‌های سیاسی-اجتماعی؛ وجود گزینش سلیقه‌ای در محیط‌های دانشگاهی و دولتی؛ وجود سهمیه‌ها و شانس اندک پذیرش افراد عادی در رشته‌ی مورد علاقه؛ مسدود بودن مسیرهای ارتقاء شغلی به دلیل گرایش‌های سیاسی-اجتماعی؛ اختصاصی بودن برخی رشته‌ها و مشاغل به جنسیتی خاص؛ وجود کلیشه‌های جنسیتی در رابطه با برخی حرفه‌ها و رشته‌ها؛ تجربه‌ی رفتارهای تبعیض‌آمیز و تحقیرآمیز مرتبط با جنسیت در محیط دانشگاهی؛ سلب شدن حقوق ابتدایی اجتماعی.
نارضایتی شغلی	عدم رعایت شایسته‌سالاری در فرآیندهای استخدام و ارتقاء شغلی؛ امید به دستیابی به موقعیت شغلی بهتر در محیط جدید؛ احساس ناامیدی از دستیابی به شغل متناسب با تحصیلات و تخصص؛ وجود رانت و پارتی‌بازی در بهره‌مندی از فرصت‌های شغلی؛ بهره‌کشی کارفرمایان از نیروی کار با استفاده از خلاء قانونی؛ قوانین دست‌وپاگیر و دیوان‌سالاری.
نارضایتی از زندگی	ناکامی در تحقق آرزوهای فردی و اهداف شخصی؛ تجربه‌ی فشار شدید اقتصادی و معیشتی؛ عدم احترام حکومت نسبت به حقوق مدنی شهروندان؛ ادراک تعرض به حقوق و کرامت انسانی؛ احساس اجبار در زندگی مطابق الگوهای اجتماعی تحمیل‌شده؛ تجربه‌ی نقش‌های اجتماعی ناهمخوان با هویت فردی؛ ادراک شکاف طبقاتی و جاماندن از سطح مرفه جامعه؛ تأثیر منفی و فرسایشی فشارهای اجتماعی بر سلامت روانی و جسمانی؛ فقدان توجه جامعه به شاخص‌های سلامت روان افراد؛ احساس اختلال در تعادل روانی در

<p>مواجهه با شرایط ناپایدار؛ محدودیت‌های دینی و مذهبی ادراک شده در زندگی روزمره؛ عدم سازگاری با هنجارهای اجتماعی و فرهنگی.</p>	<p>احساس انسداد و ناامیدی از جامعه</p>
<p>ادراک فقدان هرگونه تحول مثبت در ساختارهای اجتماعی؛ ناامیدی و چشم‌انداز تاریک نسبت به آینده فردی و جمعی؛ باور به بی‌نتیجه بودن تلاش برای دستیابی به موفقیت؛ ناامیدی از بهبود شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی؛ سیر قهقراپی و ناامیدی از تغییر شرایط جامعه.</p>	<p>نگرش منفی نسبت به جامعه</p>
<p>جو سیاه‌نمایی و آینده‌ی تاریک ماندن در ایران؛ احساس عقب‌افتادگی ایران در عرصه‌های گوناگون؛ احساس بهبودی و هدر رفتن عمر؛ نگرش منفی نسبت به آینده‌ی ایران؛ احساس مردگی، کرختی و رکود در جامعه؛ مواجهه‌ی مداوم و طولانی با نگرش مسموم و دورنمای ناامیدکننده؛ ادراک روند واپس‌گرا و غیرپیشرو در برخی عرصه‌ها.</p>	<p>احساس عدم تاثیرگذاری و اهمیت نداشتن</p>
<p>تجربه‌ی بی‌ثمر بودن تلاش‌های فردی در وضعیت موجود؛ احساس مفید نبودن و اثرگذاری اجتماعی؛ اکتساب احساس سودمندی در سایه‌ی مهاجرت؛ احساس عدم تاثیرگذاری افراد در تصمیم‌گیری‌های کلان؛ سلب قدرت تصمیم‌گیری و انتخاب در حوزه‌های تعیین‌کننده؛ احساس نادیده گرفته شدن در سطح فردی و جمعی.</p>	<p>نگرش انتقادی</p>
<p>عدم امکان اعتراض قانونی به وضعیت موجود؛ مواجهه با سرکوب و برخورد قهری با اعتراض‌های مسالمت‌آمیز؛ تعارض بنیادین با انتظارات فرهنگی خانواده و جامعه؛ تجربه‌ی پیامدهای منفی اجتماعی و قضایی در پی بیان عقاید؛ محدودیت شدید آزادی بیان در سطوح رسمی و غیررسمی؛ عدم تحمل و تسامح نسبت به دگراندیشی در سطح جامعه؛ ترس از بیان عقاید و خودسانسوری به سبب پیامدهای اجتماعی و نهادی.</p>	<p>احساس سرخوردگی</p>
<p>عدم امکان شکوفایی استعدادها در محیط کنونی؛ کاهش یا فقدان انگیزه برای ماندن به دلیل فضای نامساعد اجتماعی؛ تجربه‌ی درماندگی و بی‌پناهی نسبت به وضعیت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی؛ مواجهه با پیامدهای منفی ناشی از تصمیمات یا اشتباهات دیگران.</p>	<p>احساس بی‌ارزشی درونی</p>
<p>خودپنداره به عنوان فردی ناکارآمد و مستعد شکست؛ احساس بی‌کفایتی و بی‌عرضگی در مواجهه با چالش‌های زندگی؛ احساس بی‌انگیزگی و نبود اشتیاق برای پیشرفت؛ ادراک حس عدم استقلال یا فقدان حق انتخاب در مسیر زندگی.</p>	<p>ناامنی تحصیلی</p>
<p>نگرانی از حذف برخی رشته‌ها بدلیل نگاه‌های سیاسی و عقیدتی؛ فقدان رشته یا دروس مورد علاقه در نظام آموزش دانشگاهی؛ تجربه‌ی فشار و هجمه‌ی دانشجویان علیه یکدیگر و تجربه‌ی محیط دوقطبی شده؛ عدم وجود برخی رشته‌ها در مقاطع تحصیلات تکمیلی؛ نبود یا کمبود حمایت‌ها و مشوق‌های اقتصادی کافی از دانشجویان؛ بی‌ثباتی ساختاری و تغییرات ناگهانی در نظام دانشگاهی؛ محدودیت‌های جدی در امکانات پژوهشی؛ محدودیت در امکانات رفاهی برای دانشجویان.</p>	<p>ناامنی شغلی</p>
<p>آینده‌ی شغلی مبهم؛ نبود امنیت و ثبات شغلی؛ ناپایداری قوانین و تصمیم‌گیری‌های مرتبط با بازار کار در سطح ملی؛ قطع ارتباط علمی، فن‌آوری و اقتصادی با دنیا؛ محدودیت در دسترسی به شبکه‌های جهانی اطلاعات.</p>	<p>ناامنی در روابط اجتماعی</p>
<p>تلاش برای حفظ رابطه با فردی که قصد مهاجرت دارد؛ ترس از دست دادن روابط عاطفی؛ عدم احترام اطرافیان به تصمیمات شخصی؛ دوری‌گزینی از خانواده جهت دستیابی به آزادی و استقلال بیشتر؛ فقدان احساس تعلق و عدم پیوند عاطفی با خانواده؛ مقایسه دائمی با دیگران و احساس حسرت نسبت به موقعیت آنان.</p>	<p>مهاجرت به مثابه راه‌گریز از تعهد و مسئولیت اجتماعی</p>
<p>سرزنش مداوم جامعه و نهادها بدون اقدام عملی مثبت؛ بی‌تفاوتی نسبت به آینده‌ی جامعه و جدا دانستن مسیر فردی از اجتماعی؛ بی‌عملی ناشی از باور به غیرقابل اصلاح بودن وضعیت؛ سلب مسئولیت از خود به دلیل ناکارآمدی سیستم؛ عدم تمایل به ایفای نقش در جهت بهبود ساختارهای سیاسی و اجتماعی.</p>	<p>نگاه ابزاری به جامعه برای تحقق اهداف فردی</p>
<p>اولویت دادن افراطی به منافع فردی در مقابل منافع جمعی؛ فقدان انگیزه برای مشارکت مدنی و اجتماعی؛ هزینه‌بر بودن تغییرات و عدم تمایل برای هزینه دادن شخصی؛ بی‌معنا دانستن فداکاری فردی برای رفع نواقص و کمبودهای اجتماعی.</p>	<p>برندسازی مهاجرت به عنوان ملاک برتری و شایستگی</p>
<p>میل به پیروز شدن در رقابت با همسالان؛ کسب جایگاه بالاتر اقتصادی و اجتماعی در جهت برتری‌جویی بر دیگران؛ فشار فضای مجازی و رسانه‌ای برای مهاجرت؛ وجود تبعیض در برخورداری از شأن اجتماعی و جدی گرفته شدن میان افراد تحصیل کرده در خارج از ایران و فارغ‌التحصیلان داخلی.</p>	<p>مهاجرت به مثابه ملاک موفقیت</p>
<p>تصور فرد شکست‌خورده برای افرادی که مهاجرت نکرده‌اند؛ تجربه‌ی طرد یا بی‌اعتنایی اجتماعی در صورت تصمیم به ماندن؛ احساس فشار اجتماعی فزاینده برای مهاجرت به‌منظور کسب شأن اجتماعی.</p>	

فشار رقابت اجتماعی و روابط اجتماعی	تلاش جهت خلاصی از کنترل و محدودیت‌های خانواده و اجتماع؛ سرزنش کردن و اعمال فشار خانواده در رابطه با تصمیمات شخصی؛ تشویق، توصیه و فشار نزدیکان برای مهاجرت؛ مهاجرت ناشی از فشار خانواده برای موفقیت تحصیلی یا مالی؛ مقایسه‌ی تحقیرآمیز با افراد مهاجرت کرده؛ احساس ترس از عقب ماندن از همسالان در موج مهاجرت.
کیفیت زندگی	نیاز به دستیابی به آرامش و امنیت روانی در سایه‌ی مهاجرت؛ ارضای حس ماجراجویی و کسب هیجان؛ کسب رضایت‌مندی بیشتر از زندگی در محیط جدید؛ میل به زیستن در محیط آرام‌تر همراه با تنش کمتر؛ میل به دستیابی به کیفیت زندگی بهتر؛ احساس ایستایی در زندگی فعلی و امیدواری به تغییر وضعیت در محیط جدید؛ برقراری تعادل در ابعاد مختلف زندگی؛ آرزوی ساختن زندگی با استانداردهای بالاتر و کیفیت بهتر؛ تمایل به تشکیل خانواده یا فرزندآوری در محیط جدید.
دستیابی به امکانات	امکانات رفاهی و تفریحی ناکافی و نامتنوع در کشور؛ تمایل به دستیابی به موقعیت‌های شغلی و تحصیلی ویژه و تخصصی؛ دسترسی پیدا کردن به امکانات و زیرساخت‌های پژوهشی بیشتر؛ تمایل به بهره‌مندی از سطح بالاتر رفاه اجتماعی و اقتصادی؛ دسترسی به فناوری‌های نوین و امکانات پیشرفته و به‌روز دنیا؛ امکان سفر به نقاط مختلف دنیا بدون محدودیت؛ رفع محدودیت‌های خارجی اعمال شده بر اتباع ایرانی.
هیجان‌جویی	جست‌وجوی موقعیت‌ها و فرصت‌های جدید؛ نیاز به کسب تجربه‌های هیجان‌انگیز و ماجراجویانه؛ اشتیاق به مواجهه با چالش‌های جدید در زندگی؛ تمایل به کشف فضاهای ناآشنا و غیرتکراری در محیطی جدید؛ کسب لذت بیشتر از تجربه‌های زندگی؛ تمایل به تجربه‌ی لذت‌های محدودشده یا ممنوع در محیط جدید.
گسیختگی ارکان جامعه	فقدان مسئولیت‌پذیری میان مردم و مسئولین؛ بی‌اعتمادی فراگیر به رسانه‌های دیداری و شنیداری داخلی؛ فقدان اعتماد عمومی به ساختار حاکمیتی و مسئولین کشور؛ بی‌تفاوتی مردم نسبت به یکدیگر و ضعف پیوند اجتماعی؛ شیوع خودخواهی و خودمداری میان مردم؛ انفعال و ناکارآمدی مسئولین در پیشرفت و توسعه کشور؛ بی‌تفاوتی دستگاه‌های اجرایی نسبت به پیشرفت‌های فناوری و علمی در دنیا؛ انفعال عمومی در پیگیری مطالبات مدنی و اجتماعی.
جدافتادگی از جامعه	نگاه سلسله‌مراتبی نسل‌های قبل به نسل جدید و نظام بسته‌ی تصمیم‌گیری؛ بی‌تفاوتی ساختار اجتماعی نسبت به مطالبات نسل جدید؛ عدم رعایت حریم خصوصی افراد در تعاملات اجتماعی؛ سلطه‌ی ارزش‌ها و نگاه‌های سنتی و عدم امکان تغییر آن‌ها؛ ناهمخوانی چارچوب‌های سنتی با تحولات روز در تمام عرصه‌ها؛ تجربه‌ی احساس مورد سوءاستفاده بودن در جامعه؛ احساس عدم تعلق به دلیل نیافتن نماینده‌ای در گفتمان رسمی کشور.
گرایش به نگاه جهان‌وطنی و بی‌وطنی	مرز کشیدن مسئولین میان کشور و جامعه‌ی جهانی؛ نفی یا بی‌اعتنایی به دستاوردهای جامعه‌ی جهانی توسط مسئولین
تجربه‌ی آزادی	تجربه‌ی زیستن در یک جامعه‌ی آزاد؛ امکان برقراری ارتباط آزاد و بدون تعصب با سایر ملت‌ها؛ آزادی در انجام فرایض و مناسک دینی بدون ترس از قضاوت
کنجکاوی میان فرهنگی	تمایل به آشنایی با تنوع فرهنگی و دیدگاه‌های متفاوت؛ تمایل به زندگی در محیط چندفرهنگی و مهاجرپذیر؛ علاقمندی به مشاهده و مطالعه‌ی فرهنگ‌های دیگر از نزدیک؛ میل به آشنایی و تعامل با مردم سایر فرهنگ‌ها؛ کنجکاوی نسبت به تجربه‌ی فرهنگ‌ها و نگرش‌های دیگر؛ کسب تجربه در جغرافیایها و زمینه‌های فرهنگی مختلف دنیا.
سبک زندگی	فرار از محدودیت‌های قالبی در سبک زندگی؛ علاقمندی به آشنایی با سبک زندگی پیروان مذاهب دیگر؛ امکان انتخاب سبک زندگی متناسب با ارزش‌ها و سلائق شخصی.
خود توانمندسازی	زندگی براساس ارزش‌های درونی و اهداف شخصی؛ میل به تسلط‌یابی و بدست گرفتن کنترل زندگی؛ تقویت احساس خودمختاری و استقلال فردی؛ دسترسی گسترده‌تر به امکانات برای پیگیری علائق شخصی در محیط جدید.
فردگرایی لذت‌محور	میل به مخاطره‌پذیری و تجربه‌ی لذت مضاعف؛ تمرکز روی اهداف و نیازهای شخصی؛ میل به تجربه‌ی آزادی در روابط عاطفی و جنسی؛ تمایل به تجربه‌ی روابط جنسی بی‌قید و خارج از هنجارهای محدودکننده.
قطع ارتباط با هویت ملی و هویت‌جویی ملی	تجربه‌ی انزوای ایران در عرصه‌ی بین‌المللی؛ احساس عدم تعلق به کشور؛ طردشدگی اجتماعی به واسطه‌ی تفاوت در گرایش جنسی؛ احساس طرد شدن از وطن و بی‌تفاوتی نسبت به آن؛ احساس فقدان درد مشترک با هموطنان؛ شرم از داشتن هویت ایرانی-مسلمان به دلیل نگاه منفی سایر ملت‌ها؛ تجربه‌ی تعلق پیدا کردن به جامعه در محیطی جدید؛ بی‌حسی و گسست عاطفی از هویت ملی؛ تلاش برای اخذ تابعیت و هویت رسمی از کشور دیگر؛ احساس حقارت نسبت به جوامع پیشرفته و توسعه‌یافته.

دستیابی به مناصب علمی و دانشگاهی برجسته در سطح بین‌الملل؛ مشارکت در پروژه‌های تحقیقاتی مشترک با پژوهشگران برجسته جهانی؛ عضویت در نهادها و انجمن‌های علمی بین‌المللی معتبر؛ کسب جایگاه اجتماعی و اعتبار علمی از طریق تحصیل در دانشگاه‌های ممتاز خارجی؛ کسب تجربه تحت نظر اساتید شناخته‌شده بین‌المللی.	هویت‌جویی تحصیلی
دوری جویی از تعارض‌ها و تنش‌های مذهبی-عقیدتی؛ تلاش برای یافتن مذهبی هم‌خوان با باورها و احساسات درونی؛ آشنایی و تعامل با مذاهب دیگر و حق انتخاب آگاهانه‌ی مذهب.	هویت‌جویی مذهبی
هویت‌جویی از طریق فاصله گرفتن از خانواده؛ تمایل به دیده شدن و تأیید اجتماعی در محیط جدید؛ کسب هویتی جدید یا بازسازی هویت فردی در بافت اجتماعی متفاوت؛ دریافت و شناخت عمیق‌تر از خود در جامعه‌ای آزادتر؛ تجربه‌ی از خودیگانگی.	هویت‌جویی فردی
مضامین فراگیر: پس از صورت‌بندی مضامین پایه و شکل‌دهی به مضامین سازمان‌دهنده، در نهایت با تحلیل عمیق‌تر و تلفیق مفهومی دسته‌بندی‌های پیشین، مضامین فراگیر پژوهش استخراج شدند. مضامین فراگیر بالاترین سطح انتزاع و ادغام مفهومی را در فرایند تحلیل کیفی داده‌ها تشکیل می‌دهند و دربردارنده‌ی معانی اصلی و کلان هستند که پاسخ مستقیم به سوالات اصلی پژوهش ارائه می‌کنند. این مضامین، چشم‌اندازی کلی از عوامل روان‌شناختی مؤثر بر میل به مهاجرت دانشجویان فراهم می‌کنند و مبنای بحث و نتیجه‌گیری نهایی قرار می‌گیرند. جدول ۲ فهرست کامل مضامین فراگیر شناسایی شده در پژوهش را به همراه مضامین سازمان‌دهنده‌ی زیرمجموعه‌ی هر یک ارائه می‌دهد.	در مرحله‌ی دوم تحلیل کیفی، ۲۰۹ مضمون پایه‌ای استخراج شده در گام نخست، با روش مقایسه‌ی مداوم و ادغام مفهومی، در قالب ۳۵ دسته‌بندی میان‌سطحی سامان‌دهی شدند که به‌عنوان مضامین سازمان‌دهنده شناخته می‌شوند. این مضامین با هدف تقطیر مفاهیم هم‌جنس و مرتبط، به شکل خوشه‌هایی از تجربه‌های مشابه شرکت‌کنندگان شکل گرفتند و نقش واسط میان داده‌های خام و لایه‌های کلان تحلیل را ایفا می‌کنند. برای نمونه، مضامینی چون «تبعیض جنسیتی»، «نارضایتی از زندگی»، «احساس بی‌ارزشی درونی»، «کیفیت زندگی»، «فشار رقابت اجتماعی»، «خودتوانمندسازی» و «هویت‌جویی» از جمله شاخص‌ترین دسته‌های میان‌سطحی به‌دست آمده‌اند. این مرحله، چارچوبی منسجم برای تحلیل نهایی و استنتاج مضامین فراگیر فراهم ساخته است.

جدول ۲. شکل‌دهی مضامین فراگیر

کد سازمان‌دهنده	کد فراگیر
تبعیض جنسیتی، تعارض با هنجارها و عرف فرهنگی، تبعیض قومیتی-مذهبی، نابرابری‌های اجتماعی، نارضایتی شغلی، نارضایتی از زندگی	تجربه‌ی نارضایتی و نابرابری اجتماعی
احساس انسداد و ناامیدی از جامعه، نگرش منفی نسبت به جامعه، احساس عدم تأثیرگذاری و اهمیت نداشتن نگرش انتقادی، احساس سرخوردگی، احساس بی‌ارزشی درونی	ناامیدی و بی‌آیندگی ادراک منفی به خود و جامعه
نامنی تحصیلی، نامنی شغلی، نامنی در روابط اجتماعی	نامنی روانی
مهاجرت به مثابه راه‌گریز از تعهد و مسئولیت اجتماعی، نگاه ابزاری به جامعه برای تحقق اهداف فردی (فردگرایی سود محور در مواجهه با جامعه)	عدم تعهد اجتماعی
برندسازی مهاجرت به عنوان ملاک برتری و شایستگی، مهاجرت به مثابه ملاک موفقیت، فشار رقابت اجتماعی و روابط اجتماعی	فشار اجتماعی
کیفیت زندگی، دستیابی به امکانات، هیجان‌جویی	بهبود کیفیت زندگی
گسیختگی ارکان جامعه، جداافتادگی از جامعه، گرایش به نگاه جهان‌وطنی و بی‌وطنی	عدم تعلق‌پذیری
تجربه‌ی آزادی، کنجکاوی میان‌فرهنگی، سبک زندگی، خودتوانمندسازی، فردگرایی لذت‌محور	معنایابی و کشف جایگاه خود در جهان
قطع ارتباط با هویت ملی و هویت‌جویی ملی، هویت‌جویی تحصیلی، هویت‌جویی مذهبی، هویت‌جویی فردی	هویت‌جویی

دارند (Mavroudi & Nagel, Czaika & Reinprecht, 2022)؛
(2023).

در تبیین نخستین دسته از یافته‌ها، یعنی نارضایتی و نابرابری اجتماعی، می‌توان گفت که احساس بی‌عدالتی و تبعیض ادراک‌شده نقش مهمی در شکل‌گیری میل به مهاجرت دارد. دانشجویان زمانی که فرصت‌های برابر برای پیشرفت را در محیط خود مشاهده نمی‌کنند، مهاجرت را به‌عنوان راهی برای دستیابی به عدالت و فرصت‌های بهتر در نظر می‌گیرند. این نتیجه با یافته‌های پژوهش‌هایی که بر نقش نابرابری اجتماعی در تصمیم به مهاجرت تأکید کرده‌اند همسو است (Safi, 2020; Holmes & McKenzie, 2019). همچنین، مطالعات انجام‌شده در ایران نشان داده‌اند که عوامل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی به‌صورت هم‌زمان بر تمایل به مهاجرت تأثیرگذار هستند (Rouzbehani et al., 2022; Haghdoust et al., 2022). در این چارچوب، نابرابری نه تنها یک متغیر ساختاری، بلکه یک تجربه‌ی روان‌شناختی است که احساس بی‌ارزشی و نارضایتی را تقویت می‌کند.

دومین مضمون مهم، ناامیدی و بی‌آیندگی، نشان‌دهنده‌ی ادراک دانشجویان از فقدان چشم‌انداز مثبت برای آینده است. این احساس می‌تواند انگیزه‌ی افراد برای ترک محیط فعلی و جستجوی فرصت‌های جدید را افزایش دهد. یافته‌های این پژوهش در این زمینه با نتایج مطالعاتی که ناامیدی و فقدان امید به آینده را از عوامل کلیدی مهاجرت می‌دانند همخوانی دارد (Chen et al., 2019)؛ (Derahaki, 2024). همچنین، پژوهش‌های مرتبط با کیفیت زندگی نشان داده‌اند که احساس عدم رضایت از وضعیت فعلی و نبود فرصت‌های رشد می‌تواند به‌طور مستقیم بر تصمیم به مهاجرت تأثیر بگذارد (Wallace & Wu, 2019; Kim, 2024). از منظر نظری، این وضعیت را می‌توان در چارچوب نظریه خودتعیینی تبیین کرد، جایی که عدم ارضای نیازهای اساسی روان‌شناختی به افزایش تمایل به تغییر محیط منجر می‌شود (Villamin et al., 2025).

در ادامه، ادراک منفی نسبت به خود و جامعه به‌عنوان یکی دیگر از یافته‌های مهم، نشان‌دهنده‌ی تأثیر تعامل بین خودپنداره فردی و ارزیابی از محیط اجتماعی است. زمانی که افراد خود را در محیطی

همان‌گونه که نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد، پس از جمع‌بندی و تلفیق مضامین سازمان‌دهنده، در نهایت ده مضمون فراگیر اصلی شناسایی شد که نمایانگر ابعاد کلان و عمیق عوامل روان‌شناختی مؤثر بر میل به مهاجرت دانشجویان هستند. این مضامین فراگیر عبارت‌اند از: تجربه‌ی نارضایتی و نابرابری اجتماعی، ناامیدی و بی‌آیندگی، ادراک منفی به خود و جامعه، ناامنی روانی، بهبود کیفیت زندگی، عدم تعلق‌پذیری، معنایابی و کشف جایگاه خود در جهان، فشار اجتماعی، عدم تعهد اجتماعی و هویت‌جویی. این مضامین حاصل ادغام مفهومی مجموعه‌ای از مضامین سازمان‌دهنده و پایه بوده و شاکله‌ی تحلیلی پژوهش را تشکیل می‌دهند. در این زمینه می‌توان به مضمون فراگیر «ناامیدی و بی‌آیندگی» اشاره کرد که از ترکیب مضامینی مانند احساس انسداد و ناامیدی از جامعه، نگرش منفی نسبت به جامعه، و احساس عدم تأثیرگذاری و اهمیت نداشتن شکل گرفته است. همچنین مضمون فراگیر «عدم تعلق‌پذیری» بر اساس مضامینی همچون گسیختگی ارکان جامعه، جداافتادگی از جامعه و گرایش به نگاه جهان‌وطنی و بی‌وطنی حاصل شده است. در مجموع، این مضامین فراگیر به‌عنوان عوامل اصلی و تعیین‌کننده‌ی میل به مهاجرت دانشجویان شناسایی شده و چارچوب مفهومی نهایی پژوهش را برای تبیین و تحلیل پدیده‌ی مورد مطالعه فراهم می‌سازند.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که میل به مهاجرت در میان دانشجویان ایرانی پدیده‌ای چندبعدی و ریشه‌دار در ساختارهای روان‌شناختی و اجتماعی است که از طریق ده مضمون فراگیر قابل تبیین است. این مضامین شامل نارضایتی و نابرابری اجتماعی، ناامیدی و بی‌آیندگی، ادراک منفی نسبت به خود و جامعه، ناامنی روانی، عدم تعهد اجتماعی، فشار اجتماعی، تمایل به بهبود کیفیت زندگی، عدم تعلق‌پذیری، معناجویی و هویت‌جویی بودند. این نتایج به‌روشنی نشان می‌دهد که میل به مهاجرت صرفاً یک تصمیم عقلانی مبتنی بر محاسبات اقتصادی نیست، بلکه بازتابی از تجربه‌های ذهنی، هیجانی و هویتی دانشجویان در مواجهه با شرایط اجتماعی و فرهنگی است. این یافته با دیدگاه‌های جدید در مطالعات مهاجرت هم‌راستا است که بر چندبعدی بودن انگیزه‌های مهاجرت و نقش عوامل غیرمادی تأکید

تصمیم‌گیری مهاجرتی تأکید دارند همخوانی دارد (Kešāne, 2019) ;
 (Sarfi et al., 2023). همچنین، مفهوم «مهاجرت به‌عنوان هنجار» در
 برخی جوامع نشان می‌دهد که چگونه این پدیده می‌تواند به یک
 الگوی رفتاری رایج تبدیل شود.

تمایل به بهبود کیفیت زندگی نیز یکی از انگیزه‌های مهم
 شناسایی شده در این پژوهش بود. دانشجویان اغلب مهاجرت را
 به‌عنوان فرصتی برای دستیابی به رفاه بیشتر، امنیت روانی و
 فرصت‌های بهتر در نظر می‌گیرند. این یافته با مطالعاتی که بر نقش
 کیفیت زندگی در مهاجرت تأکید دارند همسو است (Kogan et al.,
 Wallace & Wu, 2019). همچنین، پژوهش‌ها نشان داده‌اند
 که افراد در جستجوی محیط‌هایی هستند که بتوانند نیازهای
 روان‌شناختی و اجتماعی خود را به‌طور کامل‌تری ارضا کنند
 (Villamin et al., 2025).

در سطح عمیق‌تر، مضامین معناجویی و هویت‌جویی نشان‌دهنده‌ی بعد
 وجودی میل به مهاجرت هستند. دانشجویان در بسیاری از موارد
 مهاجرت را به‌عنوان فرصتی برای بازتعریف هویت و یافتن معنا در
 زندگی خود در نظر می‌گیرند. این یافته با چارچوب‌های نظری مرتبط
 با معناسازی و هویت در مطالعات مهاجرت هم‌راستا است
 (Spännäri & Laceulle, 2021; Kreienkamp et al., 2024).
 همچنین، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که مهاجرت می‌تواند به‌عنوان یک
 پروژه‌ی هویتی در نظر گرفته شود که در آن افراد در جستجوی
 بازسازی خود هستند (James, 2019; Parla, 2019).

در نهایت، عدم تعهد اجتماعی به‌عنوان یکی از یافته‌های این پژوهش
 نشان می‌دهد که برخی از دانشجویان به‌دلیل احساس ناکارآمدی
 سیستم‌ها، تمایل کمتری به مشارکت در بهبود شرایط جامعه دارند و
 مهاجرت را به‌عنوان راه‌حلی فردی انتخاب می‌کنند. این نتیجه با
 دیدگاه‌هایی که به کاهش سرمایه اجتماعی و اعتماد نهادی اشاره
 دارند همسو است (Alkopher, 2020; Abubakar et al., 2024).
 همچنین، مطالعات نشان داده‌اند که کاهش اعتماد به نهادهای
 اجتماعی می‌تواند به افزایش تمایل به خروج از کشور منجر شود
 (Sargent, 2023; Feng, 2024).

در مجموع، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که میل به مهاجرت
 دانشجویان نتیجه‌ی تعامل پیچیده‌ای از عوامل روان‌شناختی، اجتماعی

ناکارآمدی یا محدودکننده تصور می‌کنند، احتمال گرایش به مهاجرت
 افزایش می‌یابد. این یافته با مطالعاتی که بر نقش ادراکات شناختی و
 هیجانی در تصمیم‌گیری‌های مهاجرتی تأکید دارند همسو است
 (Panno et al., Anczyk & Grzymała-Moszczyńska, 2021) ;
 (2023). همچنین، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که تجربه‌ی احساس
 شکست یا ناکارآمدی می‌تواند به تقویت این ادراکات منفی و در
 نهایت به تصمیم به مهاجرت منجر شود (Sharifi Yazdi &
 Firouzabadi, 2021).

مضمون ناامنی روانی نیز به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی در این
 پژوهش شناسایی شد. این ناامنی می‌تواند در ابعاد مختلفی از جمله
 اقتصادی، اجتماعی و هویتی تجربه شود و به احساس بی‌ثباتی در
 زندگی فردی منجر گردد. این یافته با چارچوب‌های نظری مرتبط با
 ناامنی اجتماعی و تجربه‌های زیسته‌ی مهاجرت هم‌راستا است
 (Innes, 2023). همچنین، مطالعات نشان داده‌اند که احساس ناامنی
 در بازار کار و نظام‌های اجتماعی می‌تواند یکی از محرک‌های اصلی
 مهاجرت باشد (Hosseini et al., 2022). در این میان، ناامنی نه تنها
 به‌عنوان یک واقعیت بیرونی بلکه به‌عنوان یک تجربه‌ی ذهنی، نقش
 مهمی در شکل‌گیری تصمیم به مهاجرت ایفا می‌کند.

از دیگر یافته‌های قابل توجه، عدم تعلق‌پذیری و گسست اجتماعی
 بود که نشان می‌دهد دانشجویان در بسیاری از موارد احساس ارتباط
 عاطفی و هویتی با جامعه خود ندارند. این احساس بی‌ریشگی
 می‌تواند به کاهش تعهد اجتماعی و افزایش تمایل به مهاجرت منجر
 شود. این نتیجه با مطالعاتی که بر اهمیت احساس تعلق در کاهش میل
 به مهاجرت تأکید دارند همسو است (Hombrados-Mendieta et al.,
 Onebunne & Alike, 2019a, 2019). همچنین، در پژوهش‌های
 مرتبط با مهاجرت، نشان داده شده است که ضعف پیوندهای
 اجتماعی و کاهش سرمایه اجتماعی می‌تواند افراد را به سمت ترک
 محیط سوق دهد (Innes, 2023; Lutz & Bitschnau, 2023).

مضمون فشار اجتماعی نیز بیانگر نقش محیط اجتماعی و انتظارات
 فرهنگی در شکل‌گیری میل به مهاجرت است. در بسیاری از موارد،
 مهاجرت نه تنها یک انتخاب فردی بلکه نتیجه‌ی فشارهای مستقیم یا
 غیرمستقیم از سوی خانواده، دوستان و جامعه است. این یافته با
 مطالعاتی که بر نقش هنجارهای اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی در

معناجویانه دانشجویان در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و فرهنگی می‌تواند به افزایش رضایت و ماندگاری آنان در کشور کمک کند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

حامی مالی

این پژوهش بدون هیچ حمایت مالی از سوی هیچ سازمانی انجام شد.

ملاحظات اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از همه کسانی که سهمی در انجام این پژوهش داشتند، تشکر می‌شود.

References

- Abubakar, A., Langella, C., & Meda, D. (2024). Europe's anti-migration policies: The need to reverse a trajectory towards death, despair, and destitution. *The lancet*, 403(10443), 2465-2467. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(24\)00922-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(24)00922-X)
- Alizadeh, R. (2025). Examining the relationship between perceived opportunities for future participation and intention to emigrate from Iran (A case study of University of Guilan students). *Strategic Research on Social Issues (Pazhuhesh-ha-ye Rahbordi-ye Masael-e Ejetmai)*, 14(1), 1-20.
- Alkopher, T. D. (2020). Socio-psychological reactions in the EU to immigration: From regaining ontological security to desecuritisation. In *Ontological insecurity in the European Union* (pp. 66-87). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429264375-5>
- Anczyk, A., & Grzymała-Moszczyńska, H. (2021). *The psychology of migration. Facing cultural and religious diversity*. Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004465237>
- Berhe, R., Arora, A., Ekanayake, K., & Agho, K. E. (2024). Food insecurity and psychological stress among migrants and refugees in high-income countries: Protocol for a systematic review and meta-analysis. *PLoS One*, 19(12), e0311796. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0311796>
- Buijs, G. (2024). *Migrant women: Crossing boundaries and changing identities*. Taylor & Francis. <https://doi.org/10.4324/9781003575313>
- Castles, S., & Davidson, A. (2020). *Citizenship and migration: Globalization and the politics of*

و ساختاری است که در قالب تجربه‌های زیسته‌ی افراد شکل می‌گیرد. این نتایج با مطالعات بین‌المللی و داخلی هم‌راستا بوده و بر اهمیت توجه به ابعاد روان‌شناختی در تحلیل پدیده مهاجرت تأکید می‌کند (Dissanayake et al., 2025; Buijs, 2024).

این پژوهش با وجود ارائه‌ی بینش‌های عمیق درباره‌ی عوامل روان‌شناختی میل به مهاجرت، با محدودیت‌هایی نیز مواجه بوده است. نخست، استفاده از رویکرد کیفی و حجم نمونه محدود باعث می‌شود که تعمیم‌پذیری یافته‌ها به کل جامعه دانشجویان با احتیاط همراه باشد. دوم، داده‌ها بر اساس خودگزارشی مشارکت‌کنندگان گردآوری شده‌اند که ممکن است تحت تأثیر سوگیری‌های شناختی یا اجتماعی قرار گرفته باشند. سوم، شرایط زمانی و اجتماعی خاصی که پژوهش در آن انجام شده، ممکن است بر نوع پاسخ‌ها و مضامین استخراج‌شده تأثیرگذار بوده باشد. در نهایت، عدم استفاده از روش‌های ترکیبی کمی-کیفی، امکان مقایسه آماری و آزمون روابط بین متغیرها را محدود کرده است.

پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده از رویکردهای ترکیبی استفاده شود تا علاوه بر درک عمیق کیفی، امکان آزمون فرضیه‌ها و تعمیم نتایج نیز فراهم گردد. همچنین، بررسی نقش متغیرهای تعدیل‌کننده مانند جنسیت، رشته تحصیلی و وضعیت اقتصادی می‌تواند به درک دقیق‌تر تفاوت‌های فردی در میل به مهاجرت کمک کند. انجام مطالعات طولی برای بررسی تغییرات این میل در گذر زمان و در شرایط اجتماعی مختلف نیز توصیه می‌شود. علاوه بر این، مقایسه بین‌فرهنگی میان دانشجویان کشورهای مختلف می‌تواند به شناسایی عوامل مشترک و متمایز در این پدیده کمک کند.

بر اساس یافته‌های این پژوهش، طراحی مداخلات روان‌شناختی و اجتماعی با هدف تقویت احساس تعلق، افزایش امید به آینده و بهبود ادراک از کیفیت زندگی ضروری به نظر می‌رسد. سیاست‌گذاران می‌توانند با ایجاد فرصت‌های برابر، کاهش نابرابری‌ها و تقویت نظام‌های حمایتی، زمینه‌های کاهش میل به مهاجرت را فراهم کنند. همچنین، دانشگاه‌ها می‌توانند با ارائه خدمات مشاوره‌ای، برنامه‌های توانمندسازی و ایجاد فرصت‌های مشارکت اجتماعی، نقش مهمی در کاهش این تمایل ایفا نمایند. در نهایت، توجه به ابعاد هویتی و

- Innes, A. (2023). Migration, vulnerability, and experiences of insecurity: conceptualising insecure migration status. *Social Sciences*, 12(10), 540. <https://doi.org/10.3390/socsci12100540>
- James, D. (2019). *Songs of the women migrants: Performance and identity in South Africa*. Edinburgh University Press. <https://doi.org/10.1515/9781474469579>
- Kahloon, I. (2023). Economists Love Immigration: Why Do So Many Americans Hate It? *New Yorker*, 12.
- Kešane, I. (2019). The lived experience of inequality and migration: Emotions and meaning making among Latvian emigrants. *Emotion, Space and Society*, 33, 100597. <https://doi.org/10.1016/j.emospa.2019.100597>
- Kim, K. (2024). Impacts of Early Youth Unemployment Self-Esteem and Quality of Life: Moderating Effects of Career Unemployment. *Applied Research in Quality of Life*, 19(5), 2871-2894. <https://doi.org/10.1007/s11482-024-10360-7>
- Kogan, I., Shen, J., & Siegert, M. (2018). What makes a satisfied immigrant? Host-country characteristics and immigrants' life satisfaction in eighteen European countries. *Journal of Happiness Studies*, 19, 1783-1809. <https://doi.org/10.1007/s10902-017-9896-4>
- Kreienkamp, J., Bringmann, L. F., Engler, R. F., de Jonge, P., & Epstude, K. (2024). The migration experience: A conceptual framework and systematic scoping review of psychological acculturation. *Personality and Social Psychology Review*, 28(1), 81-116. <https://doi.org/10.1177/10888683231183479>
- Lutz, P., & Bitschnau, M. (2023). Misperceptions about immigration: reviewing their nature, motivations and determinants. *British Journal of Political Science*, 53(2), 674-689. <https://doi.org/10.1017/S0007123422000084>
- Martin, P. L. (2022). Migration and Economic Development. In *Understanding Global Migration*. Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9781503629585-015>
- Mavroudi, E., & Nagel, C. (2023). *Global migration: Patterns, processes, and politics* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780367822941>
- Mofakhari, A., Jafari, M., & Nouri, A. (2021). Examining the effects of social welfare on brain drain in developing countries. *Applied Economic Theories (Nazariye-ha-ye Eghtesadi-ye Karbordi)*, 8(2), 1-34.
- Onebunne, J. I., & Alike, M. N. (2019). Belongingness and migration. *Journal of African Studies and Sustainable Development*, 2(3).
- Ozden, C., Wagner, M., & Packard, M. (2018). *Moving for prosperity: Global migration and labor markets* (Policy Research Report Overview, Issue).
- Panno, A., Pellegrini, V., De Cristofaro, V., & Donati, M. A. (2023). A measure of positive and negative perception of migration: Development and psychometric properties of the Positive and Negative Perception of Immigrants Scale (PANPIS). *belonging*. Routledge. <https://doi.org/10.1201/9781003061595>
- Chavan, V. (2024). Brain drain and human capital flows in emerging economies. *Migration Letters*, 21(1), 88-104.
- Chen, J., Kosec, K., & Mueller, V. (2019). Moving to despair? Migration and well-being in Pakistan. *World Development*, 113, 186-203. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.09.007>
- Cikara, M., Martinez, J. E., & Lewis Jr, N. A. (2022). Moving beyond social categories by incorporating context in social psychological theory. *Nature Reviews Psychology*, 1(9), 537-549. <https://doi.org/10.1038/s44159-022-00079-3>
- Czaika, M., & Reinprecht, C. (2022). Migration drivers: Why do people migrate. In *Introduction to migration studies: An interactive guide to the literatures on migration and diversity* (pp. 49-82). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-92377-8_3
- Derahaki, A. (2024). Migration intention (internal/international) among youth and its demographic and social supporting factors (A case study of Abdanan County). *Journal of the Iranian Population Association (Majalleh-ye Anjoman-e Jamiat-shenasi-ye Iran)*, 19(38), 299-332.
- Dissanayake, P., Chloe, M. L., Azmi, Y., Landersz, S., & Jayathilaka, R. (2025). Brain drain or economic gain? Untangling the global migration-growth puzzle through causality and time-frequency lenses. *Research in Globalization*, 100305. <https://doi.org/10.1016/j.resglo.2025.100305>
- Feng, J. (2024). Immigration and Its Economical Impacts. *Academic Journal of Humanities & Social Sciences*, 7(5), 138-142. <https://doi.org/10.25236/AJHSS.2024.070521>
- Haghdoust, A. A., Nouri Hekmat, S., Talaei, B., Malekpour Afshar, R., Salavati, B., & Behzadi, F. (2022). Examining factors influencing the migration of human resources in the health sector in 2022. *Health Culture and Promotion (Farhang va Ertegha-ye Salamat)*, 6(2), 205-213.
- Holmes, M., & McKenzie, J. (2019). Relational happiness through recognition and redistribution: Emotion and inequality. *European Journal of Social Theory*, 22(4), 439-457. <https://doi.org/10.1177/1368431018799257>
- Hombrados-Mendieta, I., Millán-Franco, M., Gómez-Jacinto, L., Gonzalez-Castro, F., Martos-Méndez, M. J., & García-Cid, A. (2019). Positive influences of social support on sense of community, life satisfaction and the health of immigrants in Spain. *Frontiers in psychology*, 10, 2555. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02555>
- Hosseini, M., Esmaili, M., & Kazemian, S. (2022). The role of dominant discourses in family and educational environments on intention to emigrate abroad. *Family Counseling and Psychotherapy (Moshavere-ye Khanevadeh va Ravandarma-ni)*, 12(1), 193-222.

- Analyses of Social Issues and Public Policy*, 23(1), 73-105. <https://doi.org/10.1111/asap.12338>
- Parla, A. (2019). *Precarious hope: Migration and the limits of belonging in Turkey*. Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9781503609440>
- Patience, E. U., Du Plessis, E. D., & Rogers, N. (2022). Meaning making in well-being and positive adjustment among African migrants in Africa: A scoping review. *Gender and Behaviour*, 20(3), 19681-19703.
- Rouzbehani, S., Amirnejad, S., & Azimi, A. (2022). Developing a model of factors influencing the migration of sport sciences students abroad. *Research in Educational Sport (Pazhuhesh dar Varzesh-e Amuzeshi)*(28).
- Sadeghi Jafari, J., & Shini Mirzadeh, P. (2023). Examining intention to emigrate from Iran and its influencing factors (A case study of graduate students at the University of Isfahan). *Iranian Social Studies (Motale'at-e Ejtemai-ye Iran)*, 17(2), 29-56.
- Safi, M. (2020). Migration and inequality. *Social Forces*. <https://doi.org/10.1093/sf/soaa084>
- Sarfi, M., Sarfi, T., Aris, S., Zohouri, M., & Aeini, B. (2023). Religion and migration: An Iranian survey. *Migration Letters*, 20(S4), 470-480.
- Sargent, K. (2023). The labor market impacts of Brexit: Migration and the European union. *Economic Modelling*, 121, 106196. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2023.106196>
- Sharifi Yazdi, S., & Firouzabadi, S. A. (2021). Understanding the phenomenon of perceived failure and its consequences among migrants in Tehran. *Population Studies (Motale'at-e Jamiati)*, 7(1), 193-217.
- Spännäri, J., & Laceulle, H. (2021). Meaning making in a retirement migrant community: religion, spirituality, and social practices of daily lives. *Frontiers in psychology*, 12, 707060. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.707060>
- Taherahmadi, M., Khabaz Mafinejad, M., Sayarifard, A., Akbari Sari, A., & Farahani, P. (2023). Iranian medical students' tendency to migrate and its associated factors. *BMC Medical Education*, 23(1), 232. <https://doi.org/10.1186/s12909-023-04147-x>
- Villamin, P., Lopez, V., Thapa, D. K., & Cleary, M. (2025). 'Why Did They Migrate Here?': A Qualitative Descriptive Study Exploring Nurses' Motivations for Migration and Regional Relocation. *Journal of Advanced Nursing*. <https://doi.org/10.1111/jan.16620>
- von Harbou, F. (2019). Immigration. In *Encyclopedia of the Philosophy of Law and Social Philosophy* (pp. 1-9). Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-007-6730-0_148-1
- Wallace, M., & Wu, Q. M. (2019). Immigration and the quality of life in US metropolitan areas. *The Social Science Journal*, 56(4), 443-457. <https://doi.org/10.1016/j.soscij.2018.09.016>